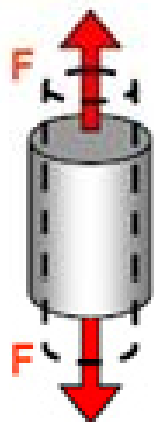
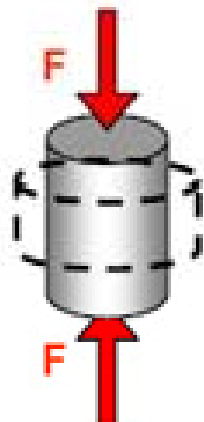

Врсте оптерећења

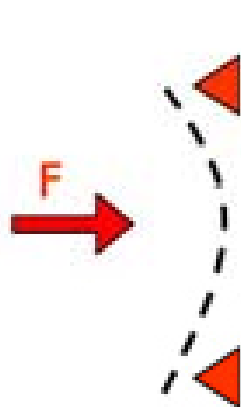
zatezanje

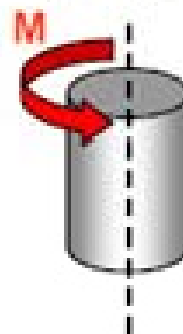
pritisak

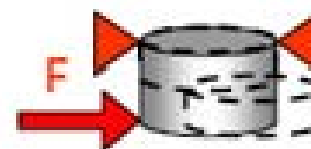
savijanje

uvijanje
(torzija)

smicanje

izvijanje

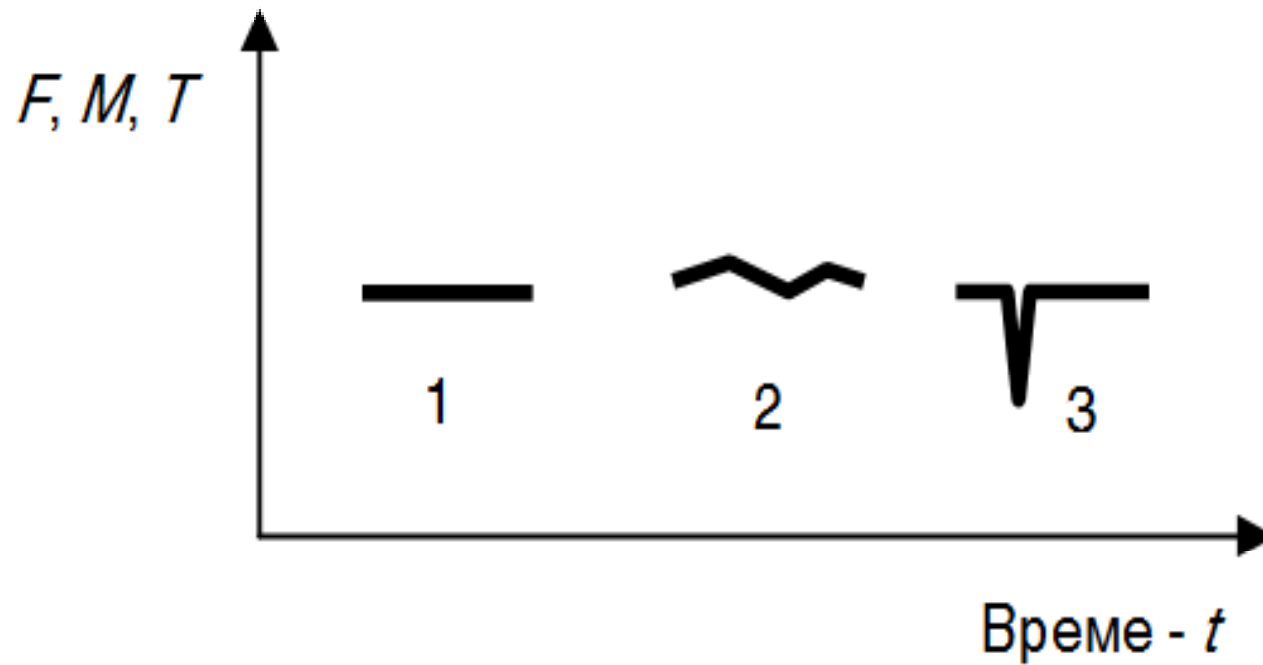
Оптерећење:

- сила (F)
- момент савијања (M)
- момент увијања (T)

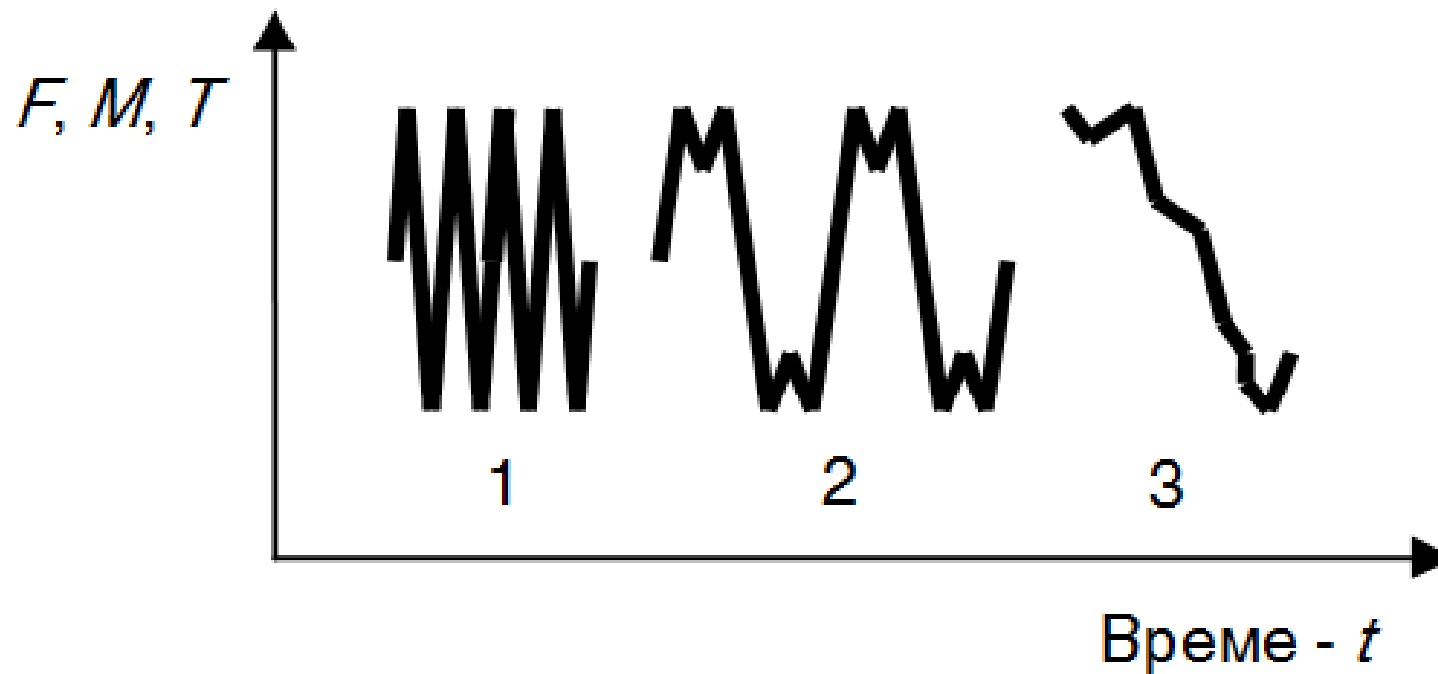
Оптерећења су последица:

- обављања неког корисног рада,
- последица трења,
- последица сопствене тежине елемената и њихових инерцијалних сила

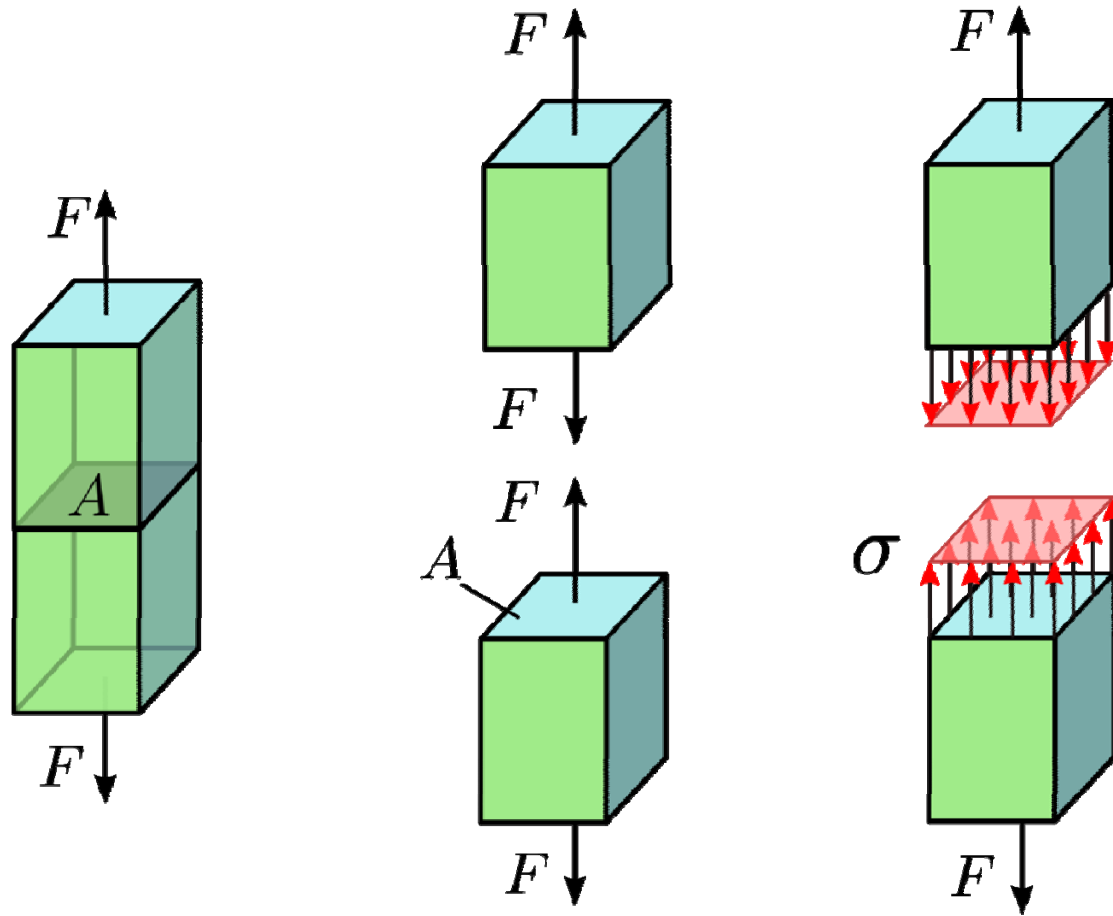
■ Статичка оптерећења

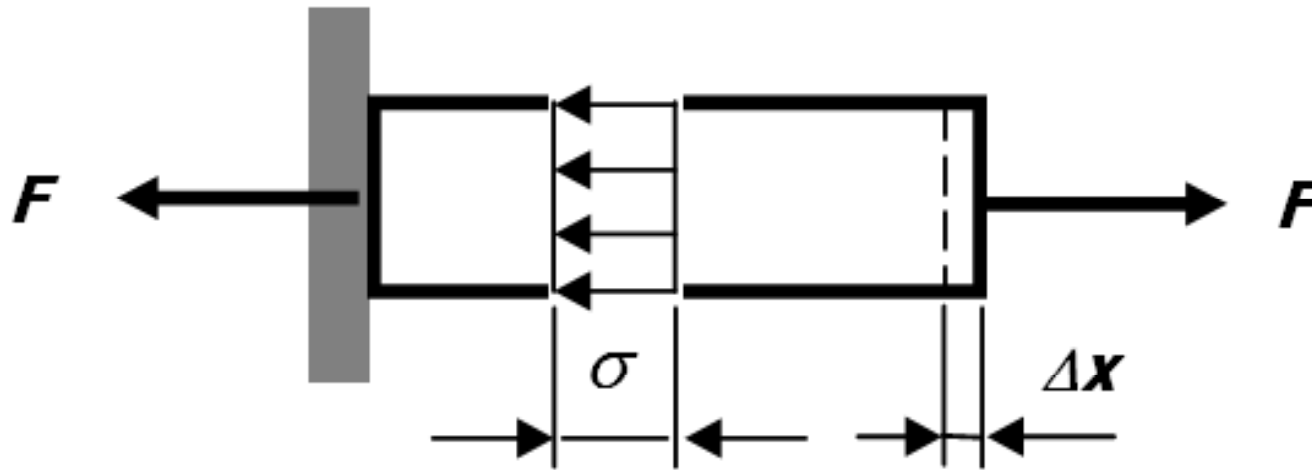
■ Динамичка оптерећења

■ **Напони** - унутрашње силе којима се материјал супротставља деформисању

- **Деформације** - промена димензија оптерећеног дела

- **Хуков закон** – дефинише величину деформације у области пропорционалности

$$\sigma = \varepsilon E$$

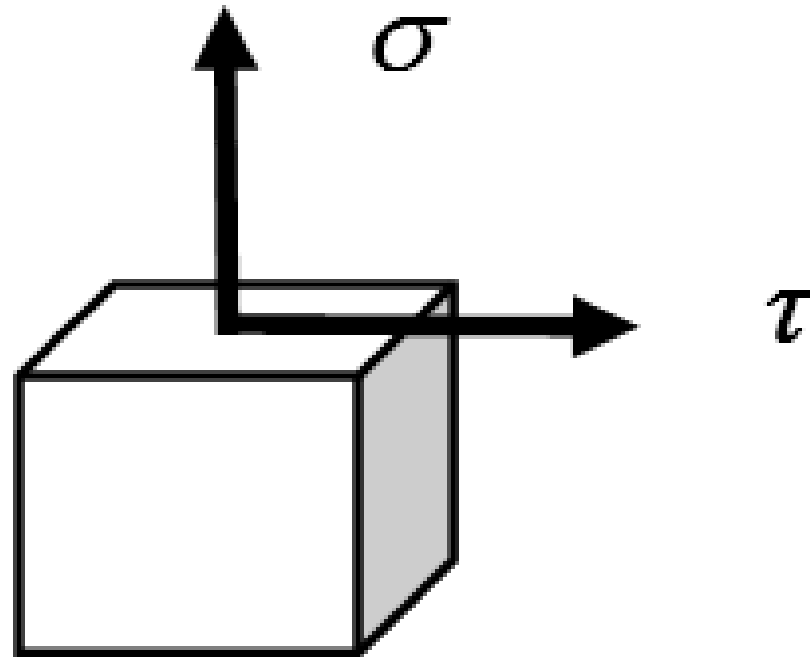
σ - напон у материјалу,

ε - јединично издужење

($\varepsilon = \Delta l / l$, Δl – издужење, l - укупна дужина),

E - модул еластичности

- Нормални напони - σ
- Тангентни напони - τ

Табела: Шематски приказ карактеристичних начина оптерећења

Начин оптерећења	Шема	Напон
Затезање		$\sigma = \frac{F}{A}$
Сабијање		$\sigma = \frac{F}{A}$
Извијање		$\sigma = \frac{F}{A}$
Савијање		$\sigma = \frac{M}{W}$
Увијање		$\tau = \frac{T}{W_p}$
Смицање		$\tau = \frac{F}{A_\tau}$
Притисак		$P = \frac{F}{A_p}$

- Чврстоћа (издржљивост)
- Тврдоћа
- Крутост
- Еластичност
- Пластичност
- Жилавост
- Кртост
- Отпорност на хабање

■ **Чврстоћа (издржљивост)** - представља способност материјала да издржи одређена статичка оптерећења и да при томе не дође до приметних трајних деформација, ломљења, кидања или разарања материјала, као целине или његове површине. У случају динамичког оптерећења та способност се назива **издржљивост**.

- **Тврдоћа** представља способност материјала да се супротстави продирању неког другог тела у његову површину.
- **Крутост** - представља способност материјала да се супротстави еластичним деформацијама под дејством оптерећења.

- **Еластичност** - представља способност материјала да се деформише под дејством оптерећења и, након престанка оптерећења, да се врати у свој првобитни облик и положај.
- **Пластичност** - представља супротност еластичности и огледа се у способности материјала да се деформише под дејством оптерећења и, након престанка оптерећења, да задржи свој новонастали облик и положај.

- **Жилавост** - представља способност материјала да се супротстави ударним оптерећењима.
- **Кртост** - представља супротност жилавости и огледа се у неспособности материјала да се супротстави ударним оптерећењима.
- **Отпорност на хабање** - представља способност материјала да се одупре хабању.

У зависности од начина испољавања оштећења разликују се:

- **запреминска разарања** (запреминска чврстоћа)
- **површинска разарања** (површинска чврстоћа)

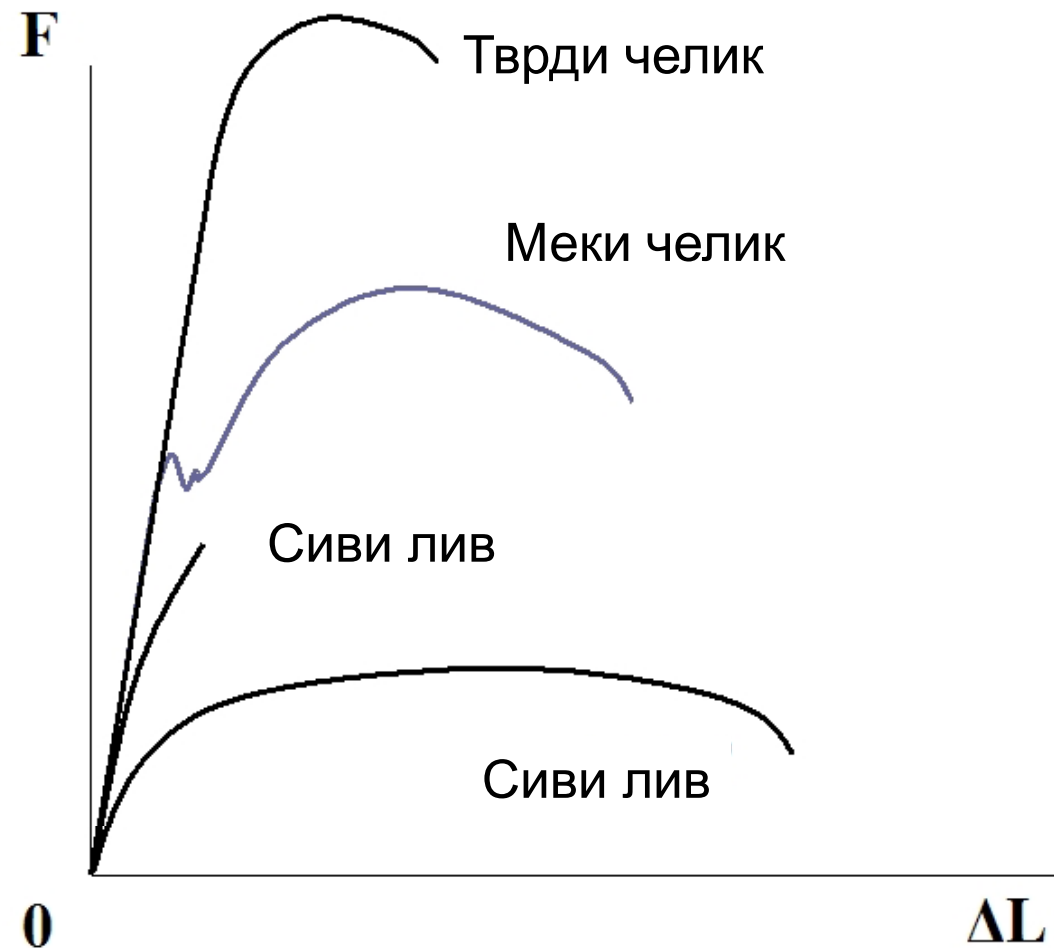
У зависности од начина промене оптерећења разликује се запреминска и површинска чврстоћа материјала:

- **при статичком оптерећењу и**
- **при динамичком оптерећењу.**

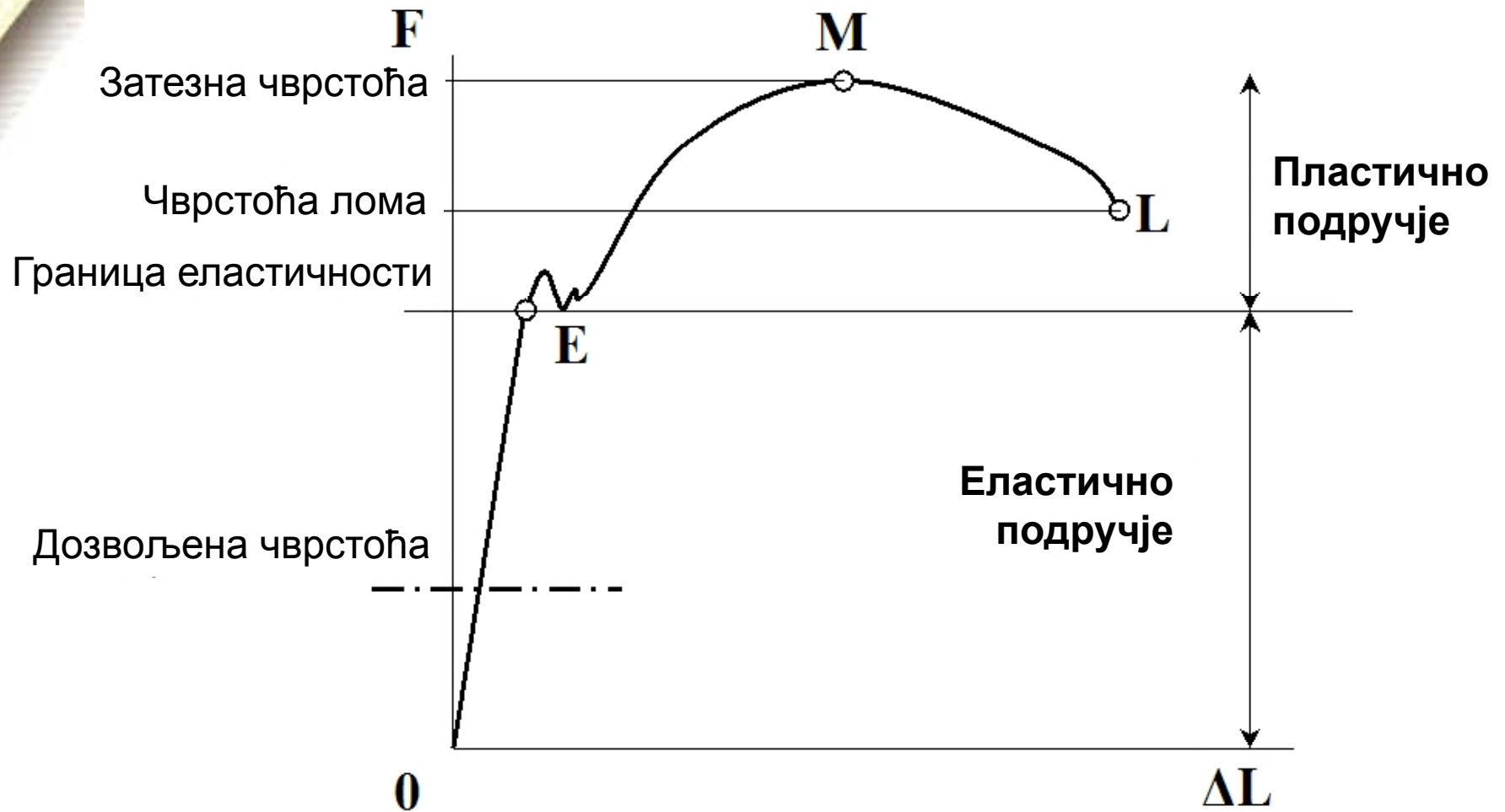
Карактеристике запреминске чврстоће материјала при статичком оптерећењу

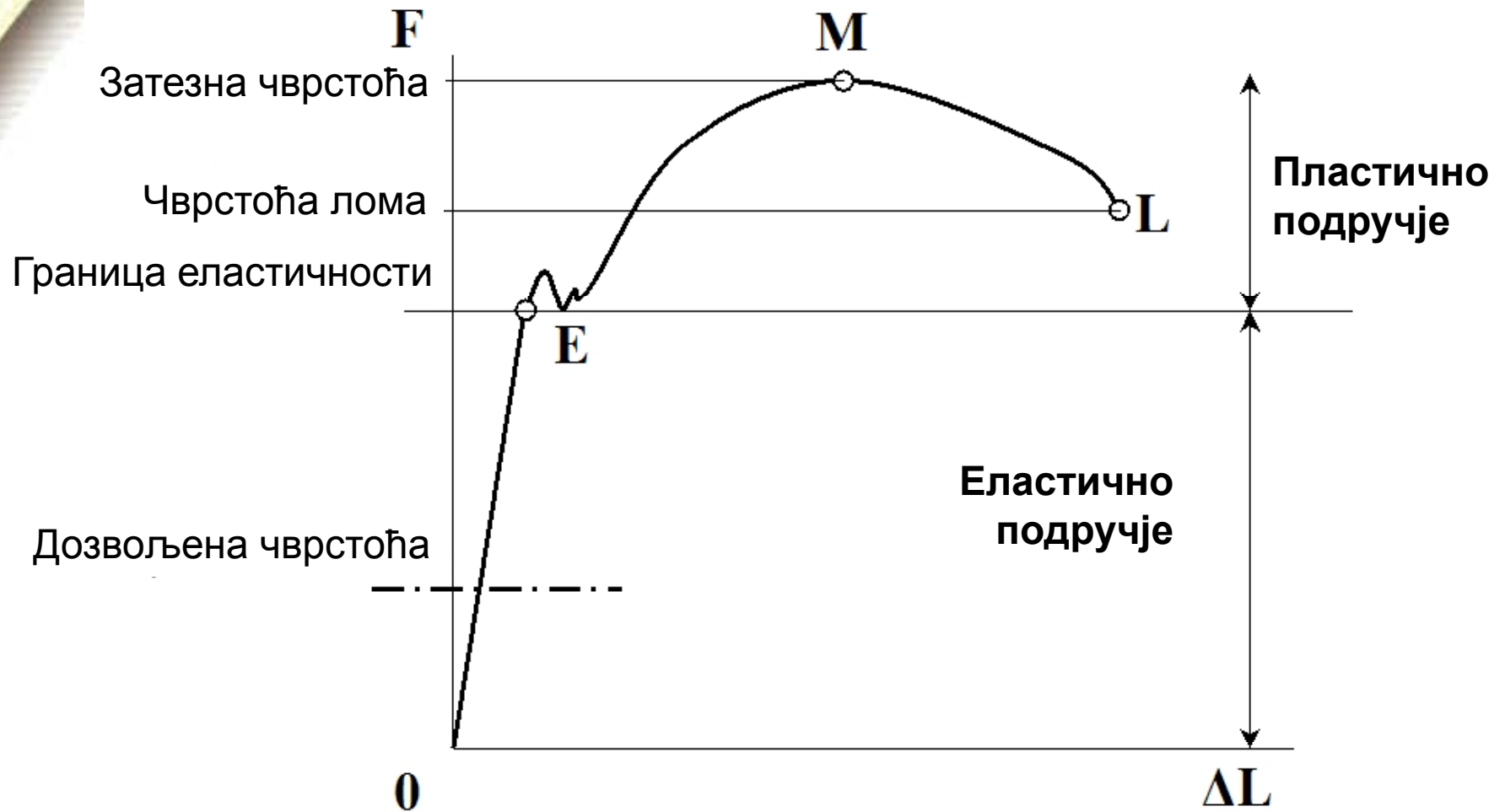

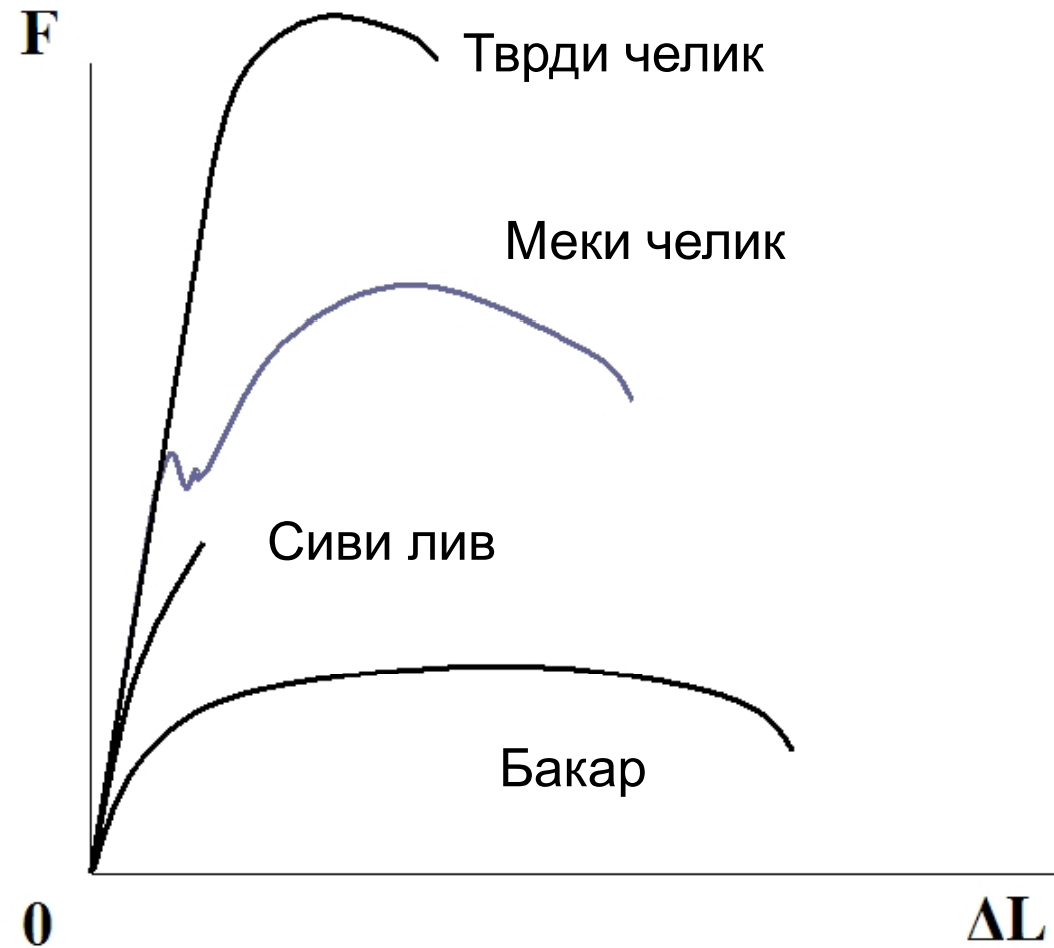
■ крива еластичности, $F = f(\Delta l)$, $\sigma = f(\varepsilon)$

■ Граница развлачења (граница течења), R_{eH} , R_p , $R_{p0,2}$

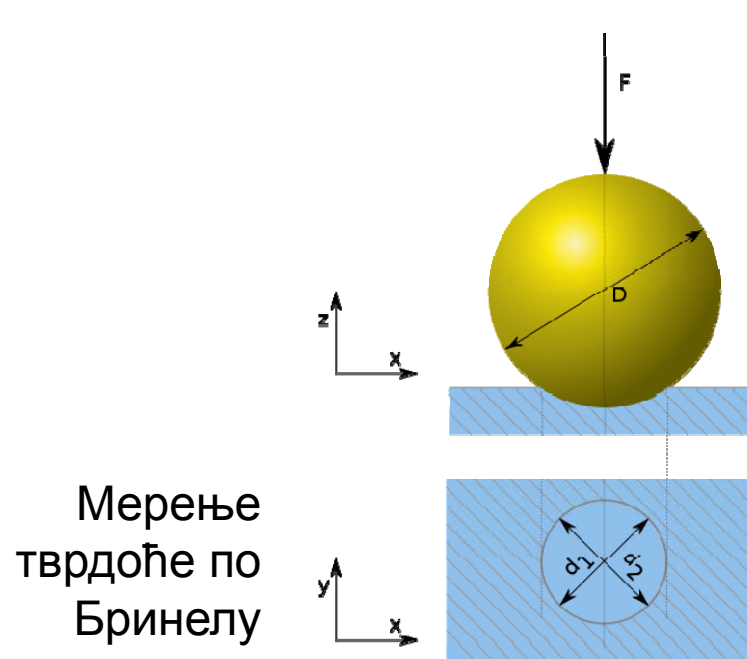
■ Граница кидања (затезна чврстоћа), R_m

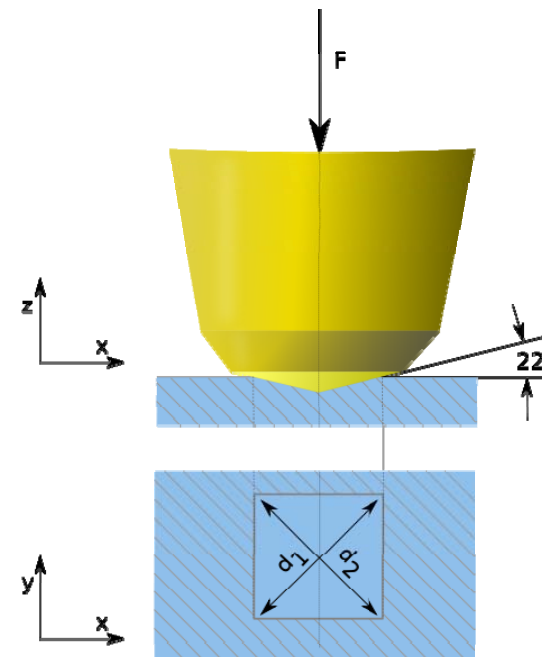
■ Модул еластичности (Јунгов модул), E

Карактеристике површинске чврстоће материјала при статичком оптерећењу

Површинска чврстоћа материјала, при статичком оптерећењу, одређена је његовом тврдоћом, која се обично дефинише по Бринелу (HB), Роквелу (HRB или HRC) и Викерсу (HV).

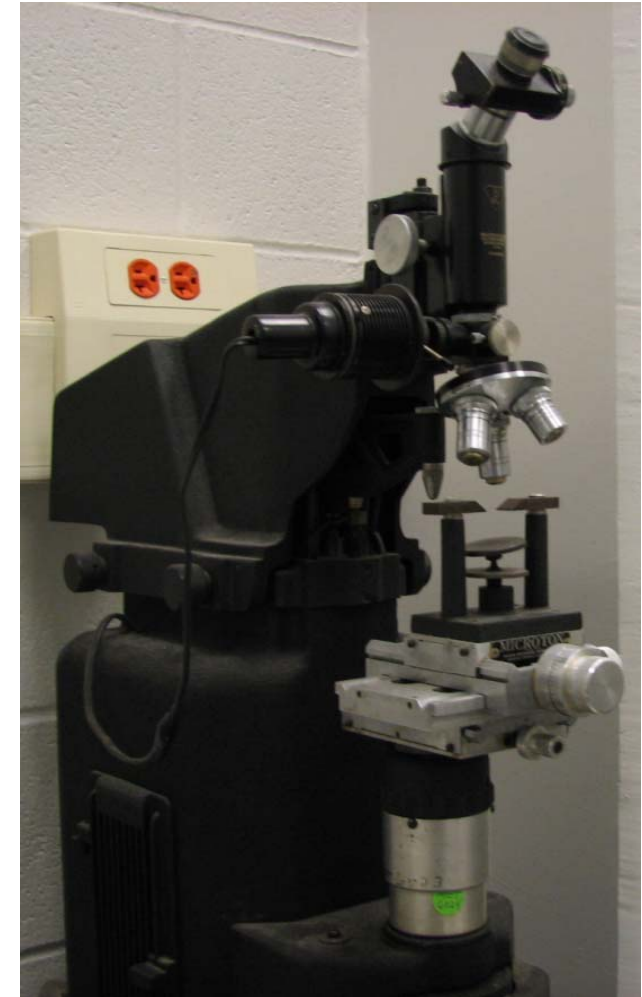
Мерење тврдоће по Бринелу

Мерење тврдоће по Викерсу

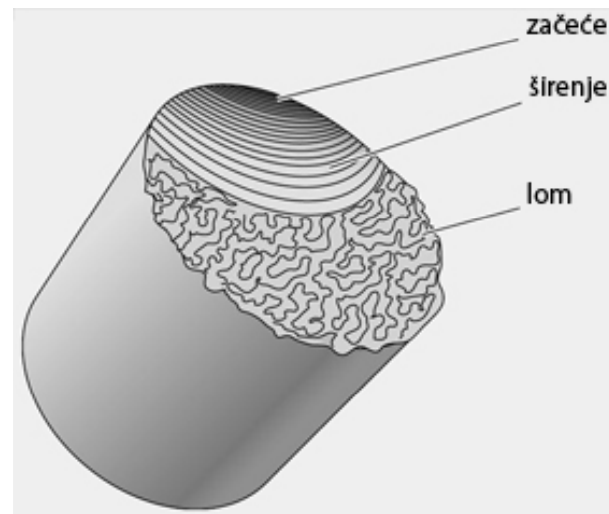
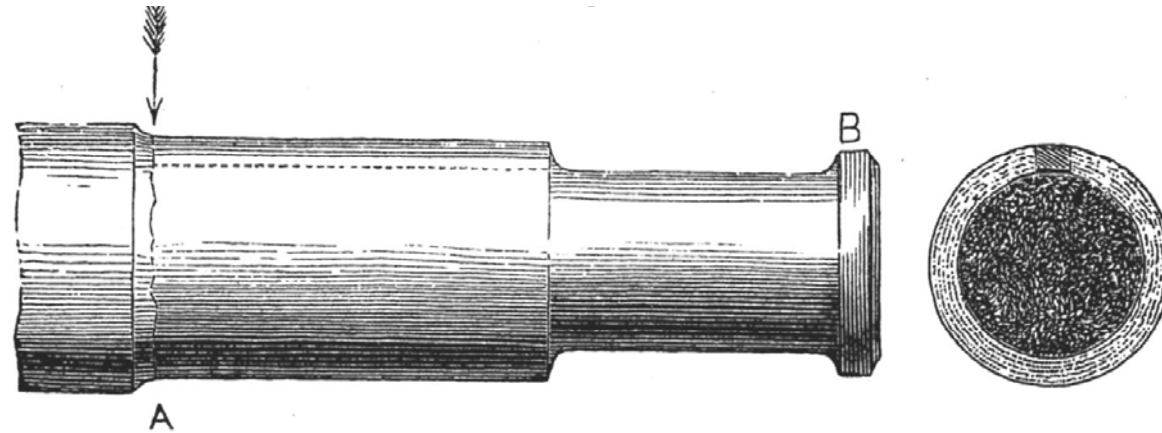

Машина за испитивање тврдоће по Роквелу

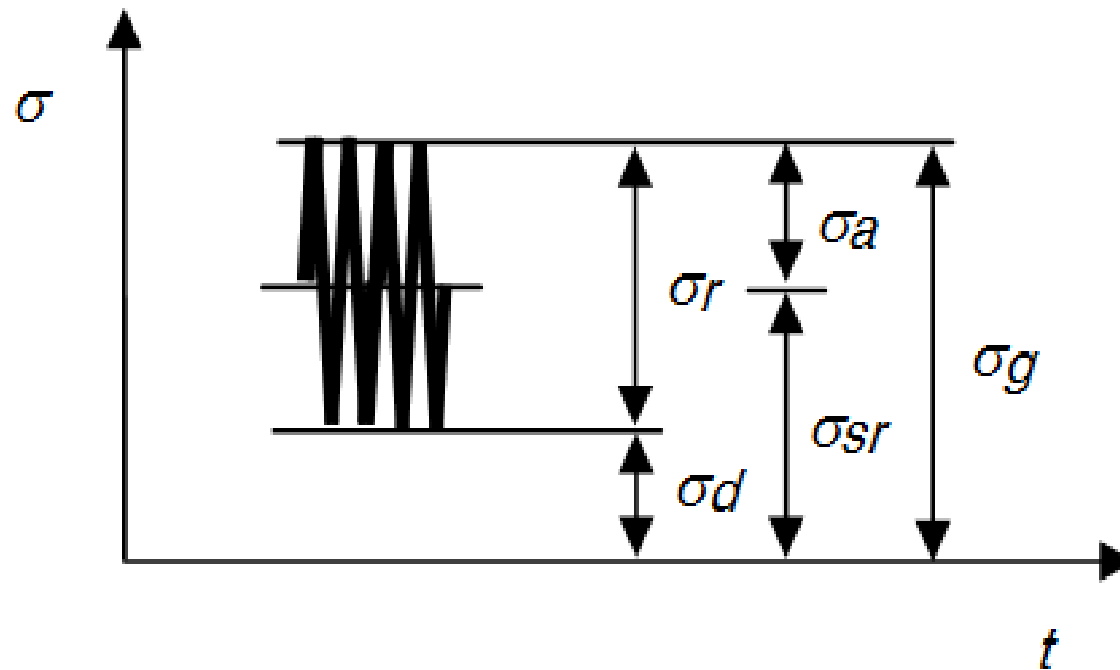

Машина за испитивање тврдоће по Викерсу

Карактеристике запреминске чврстоће материјала при динамичком оптерећењу

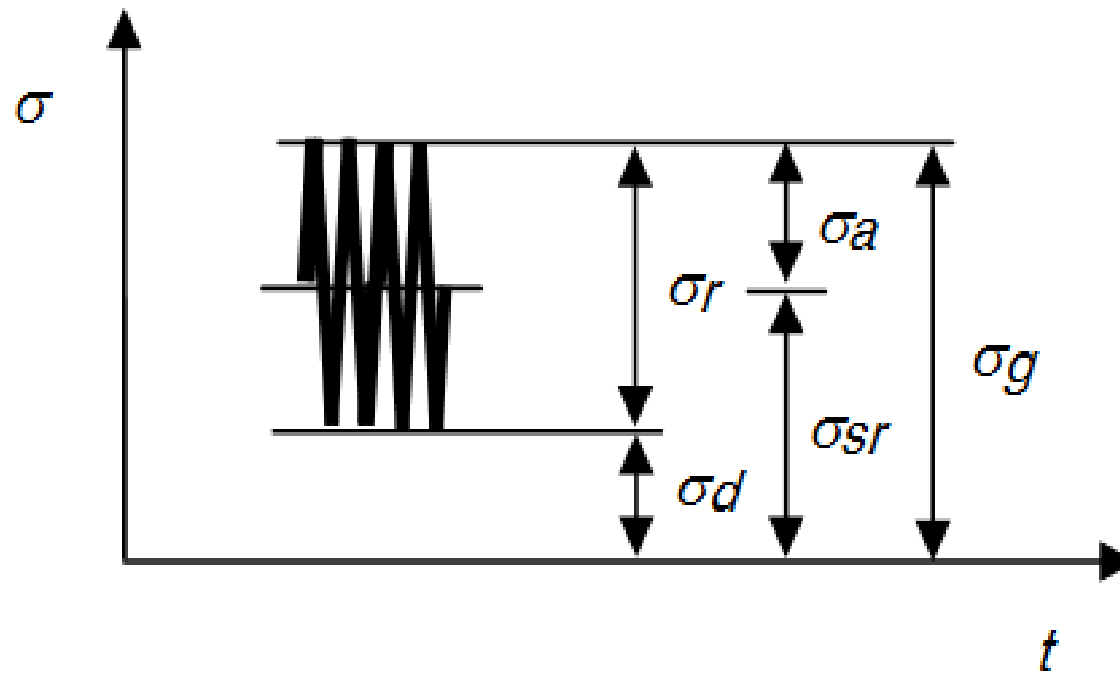

Епрувете се испитују при устаљеном динамичком оптерећењу, које узрокује одговарајуће напоне у материјалу, који се могу приказати у виду синусоиде.

Графички приказ промене напона у материјалу

Највећи напон

$$\sigma_g = \sigma_{max}$$

ОДНОСНО

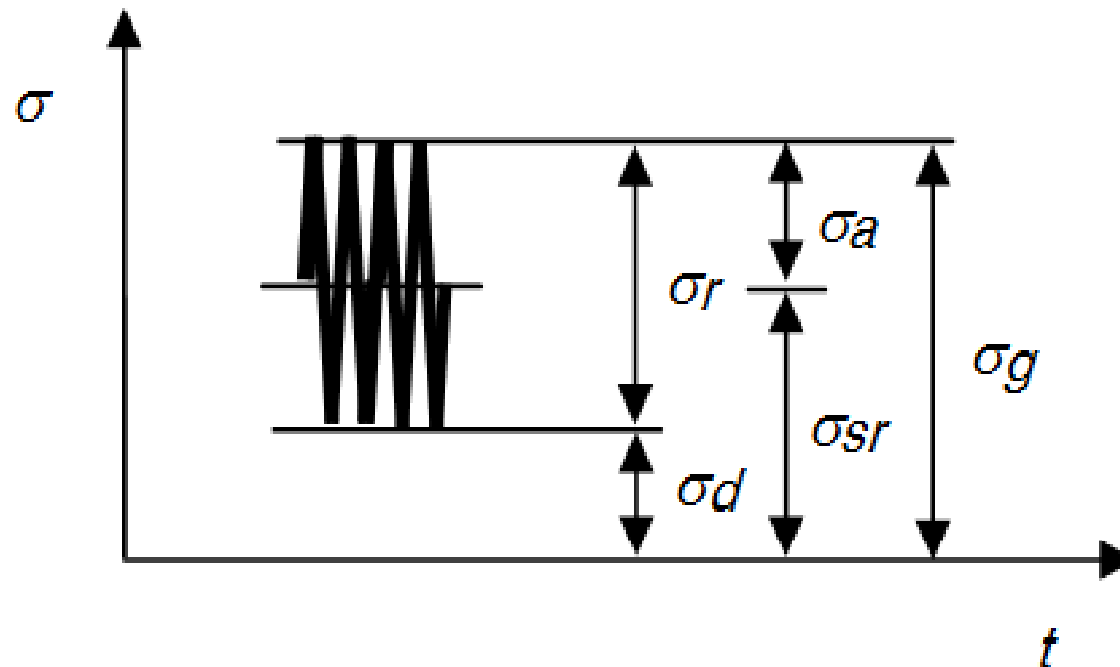
$$\tau_g = \tau_{max}$$

Најмањи напон

$$\sigma_d = \sigma_{min}$$

ОДНОСНО

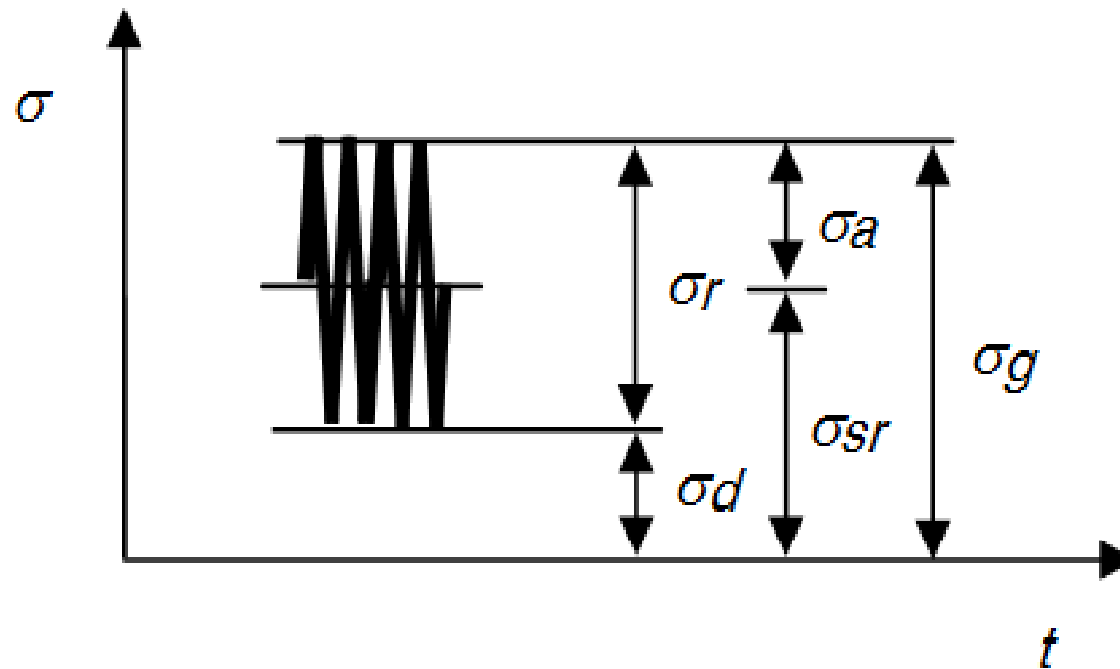
$$\tau_d = \tau_{min}$$

Средњи напон

$$\sigma_{sr} = \frac{\sigma_g + \sigma_d}{2}$$

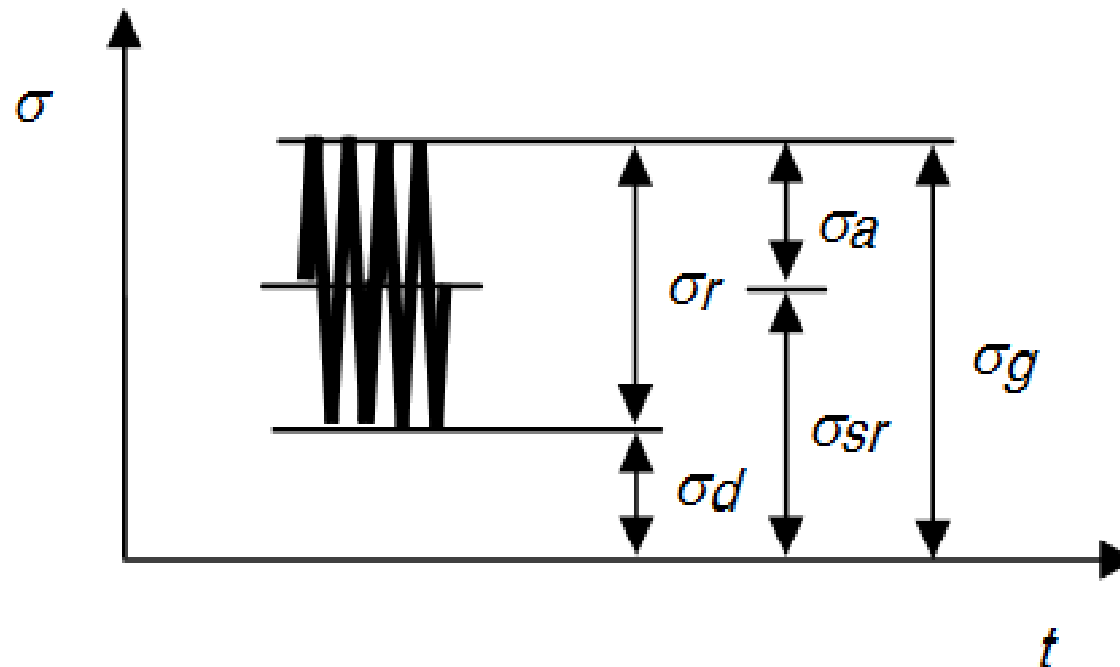
$$\tau_{sr} = \frac{\tau_g + \tau_d}{2}$$

Амплитудни напон

$$\sigma_a = \frac{\sigma_g - \sigma_d}{2}$$

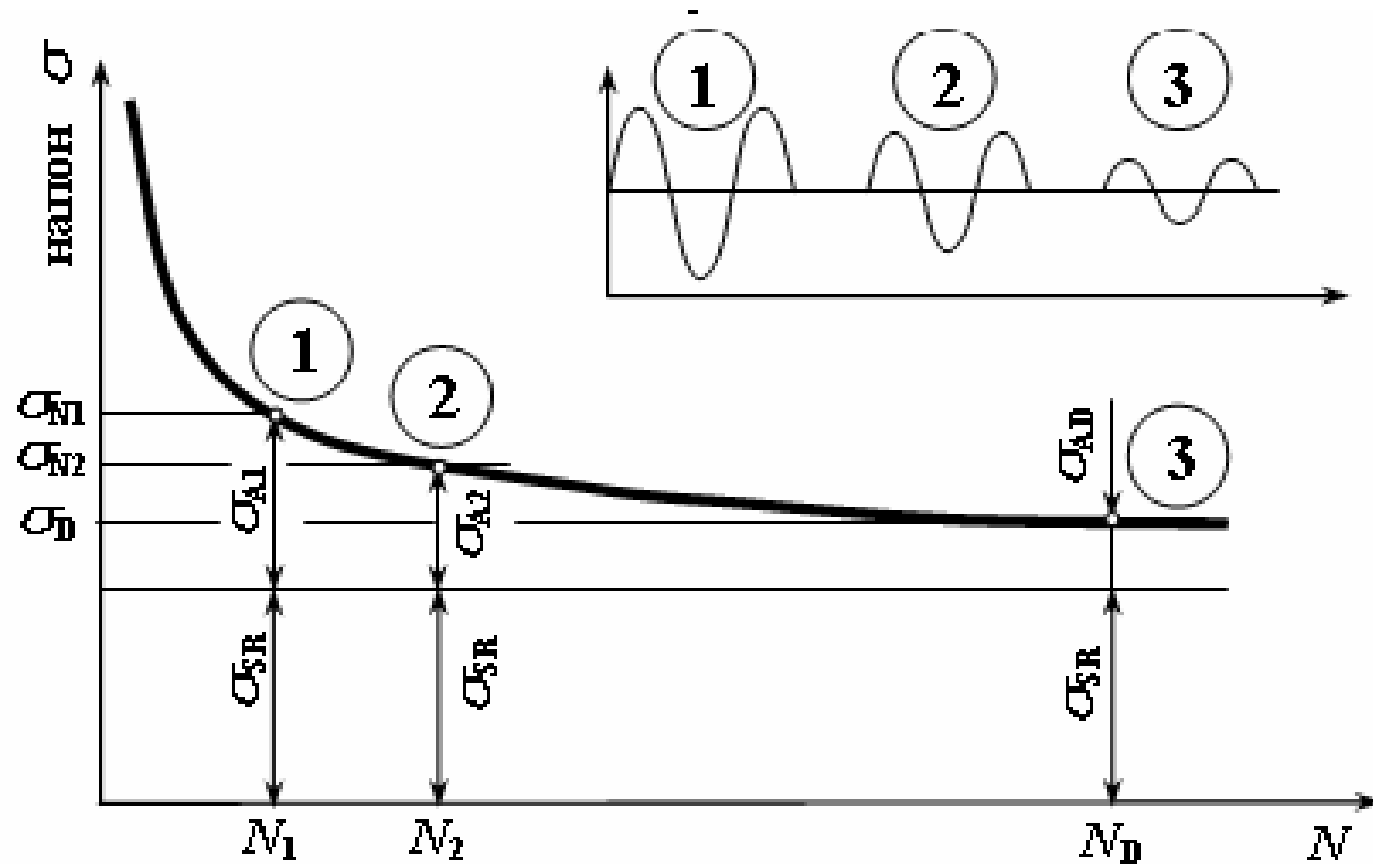
$$\tau_a = \frac{\tau_g - \tau_d}{2}$$

Распон напона

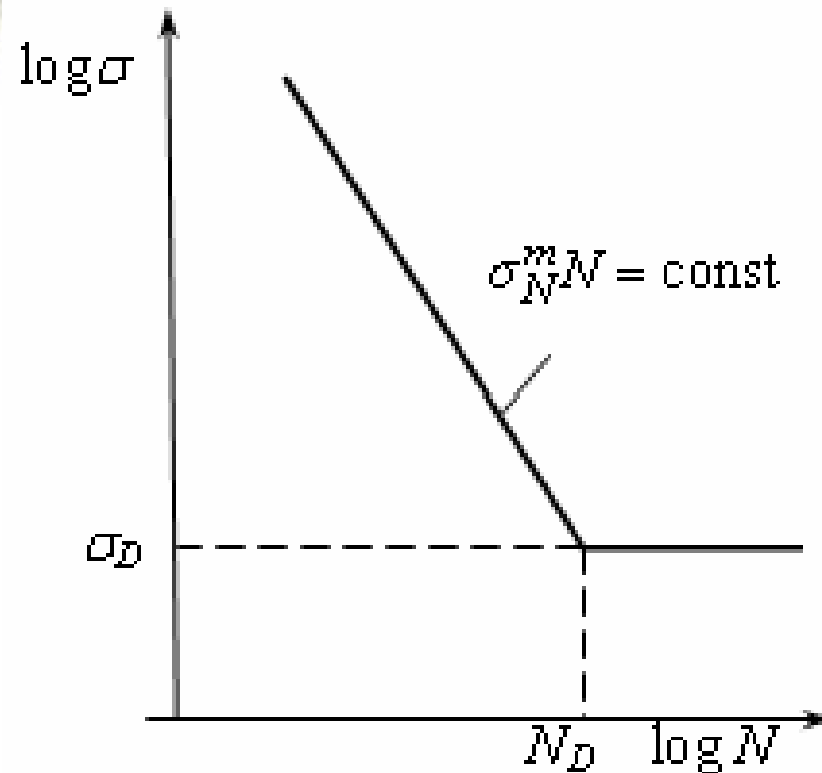
$$\sigma_r = 2\sigma_a = \sigma_g - \sigma_d$$

$$\tau_r = 2\tau_a = \tau_g - \tau_d$$

Велерова крива (крива замора)

Експериментима је установљено да разарање материјала зависи од величине напона и броја промена оптерећења.

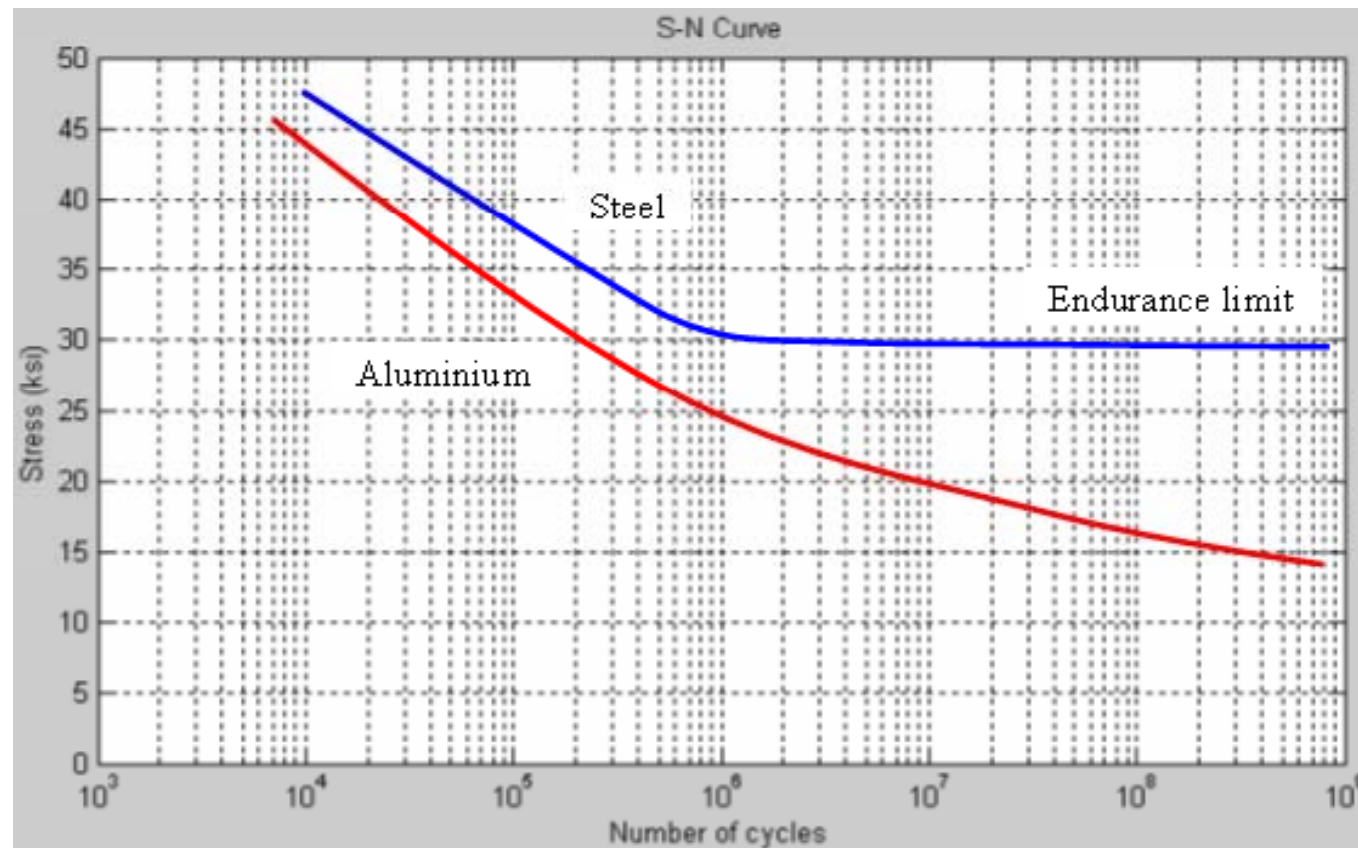

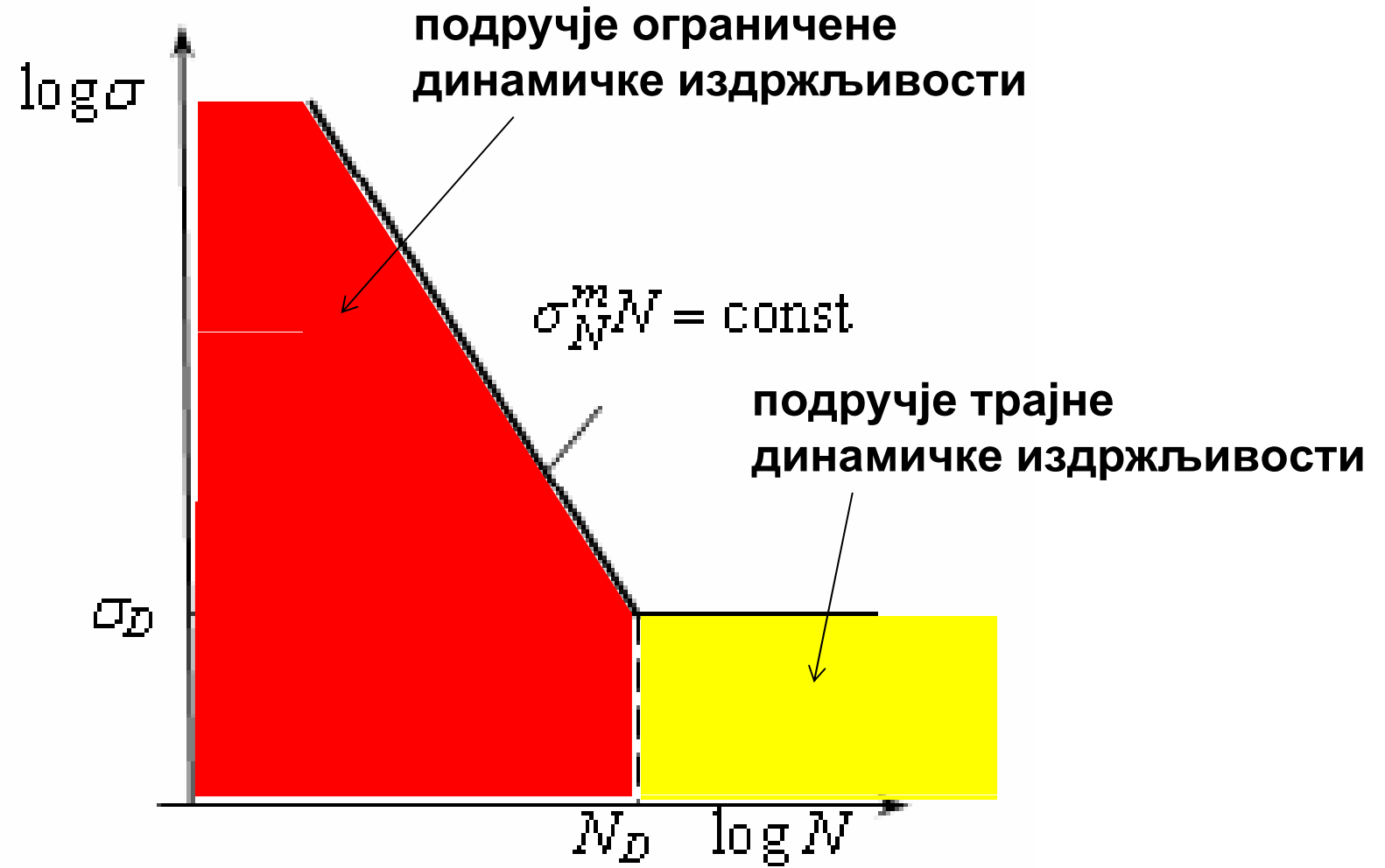
■ Динамичка издржљивост (динамичка чврстоћа) (σ_D , τ_D)

је највећи напон који трајно може да пренесе епрувета (без лома) при неограниченом броју циклуса.

■ Динамичка издржљивост зависи од врсте материјала, врсте напона и карактеристике циклуса промене напона.

Гранични број циклуса (N_D) представља најмањи број циклуса после кога, при напону σ_D , не долази до лома епрувете. За обичне конструкционе челике он износи 10^7 циклуса, док је за обојене метале он знатно већи.

Питања ...

